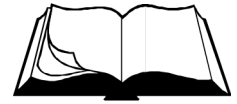

מִיָּהּ הַיּוֹם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

גליון 489 **ביעור פירות שביעית, שאלות המצוות, ביאורי תפילה** טבת תשפ"ג

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

לע"נ מן שר התורה

רבינו שמריהו יוסף חיים קניבסקי זצוקללה"ה

נלב"ע ט"ו אדר שני תשפ"ב

ביעור פירות שביעית

◀ **שאלה:** היות שכבר עבר זמן ביעור הרבה ירקות של שביעית, כגון מלפפון, עגבניה, גזר, בצל ועוד, וכן כמה פירות כגון פרי המשמש, ומתקרבים עוד מעט לעוד זמני ביעור, כמה פירות מותר להשאיר בביתו ולא חייב לבער, ומה עושים עם אלו שכבר עבר עליהם זמן ביעור?

תשובה: כתב הרמב"ם (פרק ז' הל' ג') היו לו פירות מרובים מחלקו ג' סעודות לכל אחד ואחד, עיי' שם, ויש בזה כמה פרטי דינים בענין מזון ג' סעודות:

מחלק לאוהביו

◀ היו בידו הרבה פירות, רשאי להשאיר כדי מזון ג' סעודות לכל אחד מבני ביתו, וכן רשאי לחלק לשכניו ולקרוביו, שיהא לכל אחד ואחד מזון ג' סעודות, ובשיעור זה הרי הם כמבוערים.

אין צריך להקנות להם אלא סגי בזה שלוקח ומייחד עבורם, שזו צורת ביעור פירות שביעית, לגמור את המין ההוא עיי' שמחלק לבני אדם, ומה שנתר צריך להפקיר.

מוסדות כגון ישיבות, מלונות וכדומה, שלוקחים ג' סעודות עבור התלמידים או האורחים, סגי בזה שלוקחים עבורם ("חוט שני" פי"ז סק"ג אות א').

איך מחשבים שיעור ג' סעודות

◀ אם הגיע זמן הביעור כגון של תפוזים, מותר לו לקחת כמות הנ"ל לג' סעודות, כאילו אוכל כל הסעודות רק תפוזים, ואף שדרכו לאכול בסעודה גם שאר מאכלים עם תפוזים, וה"ה כשמגיע זמן הביעור של הפירות כגון משמש וכדומה. והטעם מכיוון שלפעמים אוכלים באופן זה, משא"כ שומים ובצלים וכיוצא"ב, שאף פעם לא אוכלים אותם בפני עצמם, יש לחשב הכמות שהדרך לאכול מהם בג' סעודות ("חוט שני" שם). (וזהו כוונת החזו"א סי' י"א ס"ק ו' ד"ה ובענין, ומזון ג' סעודות אפשר דכל שיכול לאכול בג' סעודות הוי בכלל, ואין קצבה בדבר ולא מחייבין ליה להסתפק בפת וקטניות ולא בשיעור סעודה, עכ"ל). ויש סוברים שלעולם יש לשער רק מה שהדרך לאוכל בסעודה רגילה, והיינו הכמות של תפוזים עם שאר הדברים, וכן תמרים או תאנים, כמה תאנים דרכו לאכול בג' סעודות כלפתן, וזהו שיעור ג' סעודות (ספר "משפטי ארץ" פרק ל', בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

זמן ג' סעודות

◀ ג' סעודות אין צריך לסיים אכילתם דוקא ביום הביעור, אלא אם הותר מותר לו לאכלם לעולם (חזו"א שביעית סי' ט"ו) ומי"מ אין יכול לקחת אלא ג' סעודות בלבד, ואין יכול לקחת ג' סעודות עבור בניו או אורחים שיבואו אליו למחרת יום הביעור ("חוט שני" שם).

ביעור כמה מינים

◀ הגיע זמן הביעור של כמה מינים ביום אחד, מסתברא שרשאי להשאיר ג' סעודות מכל מין ומין, אע"פ שעיי"ז יהיה לו הרבה יותר מג' סעודות, מכיון שיש לו אפשרות לאכול ממין זה או ממין אחר, וצ"ע ("חוט שני" שם).

אולם אם יש לו כמה סוגי יינות או מיץ ענבים אין רשאי להשאיר מכל מין ומין אלא מכולם יחד, ושלא ישאר יותר ממזון ג' סעודות לכל אחד מבני הבית ("דרך אמונה" פרק ז', "ציון ההלכה" ס"ק כ"א בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

יש מאותו המין

◀ מותר להשאיר מזון ג' סעודות, אף שיש בביתו פירות שאין בהם קדושת שביעית מאותו מין ("חוט שני" ו"ציון ההלכה" שם).

סדר הביעור

◀ בהגיע זמן הביעור, יוציא את הפירות מביתו ויניחם במקום שרבים עוברים שם, ויפקירם בפני שלושה בני אדם, ויאמר בפניהם שפירות אלו הפקר לכל (חזו"א סדר השביעית סי' י"א ו', וסי' כ"ו).

ויש סוברים שאם מפקיר בפני שלושה אי"צ להוציא מהבית ("דגל ירושלים" עמי רל"ה בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל). ויש סומכים ע"ז בשעת הדחק כשיש טרחה גדולה, שיכול להפקיר בפני שלושה אף שלא מוציאים החוצה ("דרך אמונה" פרק ז', "ציון ההלכה" ס"ק כ"ט בשם ה"חזון איש").

מפקיר לפני זמן הביעור

◀ אם מפקיר לפני זמן הביעור, י"א בשם החזו"א דאינו צריך להוציא הפירות מרשותו, ויכול להפקיר בפני שלושה כשהפירות ברשותו ("דרך אמונה" ס"ק כ"ט), ויתכן שלא מקיימים את המצוה כשמפקיר קודם הזמן (עיי' חזו"א דמאי ס"ב ס"ק ז').

חצר המשתמרת

◀ אין להפקיר ולהניח הפירות בחצר השותפין המשתמרת דעדין לא יצא מביתו ("משפטי ארץ" פי ל"א סי"ג).

בפני מי מפקיר

◀ י"א שיכול להפקיר בפני אשתו ובניו, וי"א שצריך שיהיו כשרים לעדות ("ארחות רבינו"). ויש סוברים שראוי ששנים לפחות יהיו כשרים לעדות וגם השלישי לא יהיה מבני ביתו ("דרך אמונה" ס"ק כ"ו), ו"ציון ההלכה" ס"ק ל' בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

זכיה מהפקר

◀ לא ראוי לקחת מההפקר של הביעור ("דרך אמונה" פי"ז ציון כ"ז בשם ה"קהילות יעקב").

בפני אוהביו

◀ מותר להפקיר בפני בני אדם שהם אוהביו, הגם שיודע שלא יקחו את הפירות המופקרים (ירושלמי שביעית פי"ט ה"ד, חזו"א "סדר השביעית" סי' כ"ו ס"ק א').

שליח להפקר

◀ אין הפקר מועיל אא"כ הבעלים מפקיר, ואי אפשר לעשות שליח להפקיר (משנ"ב סי' תל"ד ס"ק ט"ו בשם הר"י), לכן צריך הבעלים בעצמו לבער ולהפקיר את פירות השביעית, ואי אפשר לעשות שליח לכך. אולם אחר יכול להוציא הפירות לרשה"ר והבעלים יפקיר בפני שלושה אנשים במקום שנמצא ("משפטי ארץ" פרק ל"א סעי' ה').

פירות אוצר בי"ד

◀ פירות אוצר בי"ד אין הציבור חייבים לבערו (חזו"א י"א ז') לפי שהם של הכלל ושייכים לציבור, אבל כשהגיע לידי אדם פרטי קודם זמן ביעור, חייב לבערו.

זמן ביעור מדויק

◀ אין אנו בקיאים בזמן ביעור מדויק, ולכן כל זמן שלא עבר בודאי זמן הביעור עדין חובה עליו לבערו ולהפקירו, ולכן עדיף מתחילה שמפקירו ואח"כ לוקחו לתוך ביתו שיכוון לא לזכות בו, ועדין נשאר הפקר לכל אדם.

חוזר וזוכה בעצמו

◀ המפקיר עצמו יכול לחזור ולזכות בפירות אחר שהפקירם ("חזון איש" שם אות י', "מנחת שלמה" ח"ב סי' קכ"ג י'). הזוכה בפירות שביעית שהופקרו במצות ביעור, הן המפקיר בעצמו והן כל אדם יכולים לקחת את כל הפירות שהופקרו ואפילו יש שם יותר ממזון ג' סעודות ("דגל ירושלים" עמי רל"ז).

כל הרוצה יכול לבוא ולקחתם בכל עת שירצה עד שיצא הספק שבודאי עבר זמן הביעור. ויש לפרסם כן לאלו שהפקיר בפניהם, שהפירות עדין נשארו הפקר הגם שהכניסם לביתו ("חזון איש" סי' ט"ו ח', "מנחת שלמה" סי' נ"א - י"ח, ו"משפטי ארץ" פי ל"א הערה 29 בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל, "ציון ההלכה" פרק ז' ס"ק כ"ט).

לא ביער

◀ עבר זמן הביעור ולא ביער, אסורים באכילה ובהנאה ("כסף משנה" בשם רמב"ן, חזו"א י"א ו', "דרך אמונה" שם ו"ציון ההלכה" דכל ס"ק ל'), ולא יכול לקחת לעצמו אפילו שיעור של ג' סעודות. דכל ההיתר של ג' סעודות הוא רק כשבא לבער בשעת הביעור, אז יכול להשאיר לעצמו ולאכול ג' סעודות (כן משמע לשון החזו"א סי' כ"א ס"ק ו' וכמפקיר רשאי להניח בידו מהן מזון ג' סעודות, ספר "משפטי

ארץ פרק ל' בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל, וכן הורה הגר"נ קרליץ זצ"ל.

פירות אלו צריכים לקברם או לשרפם או לאבדם בכל דרך שהיא (רמב"ן ויקרא כ"ה ז', חזו"א ס' ס"א ס"ק ו').

פירות שלא נתבערו בזמן, אסורים בין שלא נתבערו בזמן בין בשוגג או באונס (כן נוטה ה"חזון איש" ס' י"ד ס"ק י"ג ד"ה זבחים, וכן מוכח מהמהרי"ט ח"א ס' מ"ג, שאסר לקנות מגוי לאחר זמן הביעור), ויש סוברים שאם לא נתבערו בשוגג או באונס לא נאסרו, ויפקירם מיד ("חרדים" בפרק ביעור פירות שביעית, "שערי צדק" פרק י"ט סעיף ה', ו"מנחת שלמה" ס' י"א אות י"ז).

שוגג, היינו שלא ידע שחייב בביעור או שלא ידע שהגיע זמן ביעור, ואותם שאינם שומרים שמיטה אינם נחשבים לשוגגים ופירותיהם אסורים לדעת כולם ("משפטי ארץ" פרק ל"ב הערה 11 בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

ולפי"ז א"א לאכול אצל משפחה שאינה שומרת שביעית, שיש להם פירות או ירקות אלה, או תבשילים שנתבשלו וקיבלו טעמם (עי' רמב"ם פרק ז' ה"ל כ"א וכו"ב שביעית אוסרת בנתינת טעם).

פירות וירקות של נכרי

פירות וירקות של נכרי שהיו בשעת הביעור ביד ישראל שאינו נוהג בהם קדושת שביעית לביעור, ולכן לא ביערם (כגון אלו שנוהגים כשיטת ה"בי" שאין קדושת שביעית בנכרי, וכן אלו ההכשרים הנוהגים כנ"ל), יש אומרים שלא נאסרו לאדם הנוהג בקדושת שביעית בפירות נכרים, וכשמקבלם יבערנו באותו היום שקנה ועי' הגרי"ש אלישיב זצ"ל (מובא ב"משפטי ארץ" פרק ל"ב) שיש לצרף ג' שיטות בזה:

א. שמא אין קדושת שביעית בנכרי ואת"ל יש קדושה, לפחות אין בו חובת ביעור ח"א ס"א ומהרי"ט ח"א ס"מ"ג).

ב. יש סוברים שלא נתבערו בשוגג ובאונס מותרים ("חרדים").

ג. יש סוברים שפירות שלא נתבערו אסורים רק להם אבל לאחרים מותר, מהרי"ט אלגאזי בשם הרש"ס, ועי' בזה ב"מנחת שלמה" ס' כ"א אות י"ז).

פירות וירקות הקדושים בקדושת שביעית, שהיו בזמן ביעור ברשות עכו"ם לא נאסרו באכילה ("חרדים" פרק ביעור פירות שביעית, "חזון איש" ס' י"א ס"ק ז' ד"ה וירק), וישראל הקונה ממנו לאחר זמן ביעור חייב לבערם ביום שקנה, ואם לא ביערם בשוגג או באונס דינם כנ"ל.

פירות וירקות שנמצאים ברשות אורז ב"ד בזמן הביעור, מותרים באכילה, אבל אם לקחם מאוצר בית דין באמצע ימי הספק של זמן ביעור, יפקירם מיד.

ביעור מלפפונים

בתחילת החורף של שמינית מגיע זמן ביעור של מלפפונים, ומצויים הרבה קופסאות שימורים של מלפפון חמוץ שהם מיבול נכרי של שביעית, וצריך לנהוג בהם כל דיני ביעור, אבל מלפפונים שנלקטו לאחר ראש השנה של שמינית אע"פ שעדיין נוהגים בהם קדושת שביעית לא חייבים בביעור כיון שיש כמותם בשדות, והמלפפונים המצויים בחנויות (לא בשימורים) בתחילת החורף רובם משל שמינית.

ביעור בפעם שניה בפירות שביעית

שאלה: יין של שביעית שהפקירו בשמיטה שעברה וחזר וזכה בו, ועכשיו הגיע פעם שניה לביעור של יין, האם חייב להפקירו פעם שניה?

תשובה: כן, כיון שעדיין יש עליו קדושת שביעית חל עליו חיוב ביעור גם בפעם שניה (הגרא"ל שטינמן זצ"ל והגר"ח קניבסקי זצ"ל).

זמן ביעור לפי החגים

שאלה: כתב הרמב"ם (שמיטה ויובל פרק ז' הלכה י"א) ומקורו בגמרא (פסחים נ"ג.) שזמן ביעור תמרים הוא בפורים, זיתים בעצרת וענבים בפסח, ע"י שם. וקשה הרי זמן שכלו הפירות תלוי בגידולם שהוא לפי השמש ולא לפי הלבנה, א"כ למה קבעו את זמן הביעור לפי החגים שנקבעים לפי הלבנה?

תשובה: מכיון שזה זמן שקבוע לנו ורוב השנים היה כן זמן הביעור, לכן נקט זמן זה שהוא זמן מסוים (הגר"ח קניבסקי זצ"ל), אבל אה"י אם יודעים אותה שנה שכלה בשדה בזמן אחר הכל תלוי לפי המציאות, וכמבואר ב"דרך אמונה" (שם).

שאלות המצויות

מכשיר "נדריים פלוס"

שאלה: האם מותר להתקין מכשיר "נדריים פלוס" או "קהילות בבתי הכנסת"?

תשובה: אם אפשר להתקין אותם מחוץ לבית הכנסת בודאי יש להתקין בחוץ, ואין להכניסם לבית הכנסת.

אך אם אין אפשרות, או שיש איזה סיבה שלא רוצים להתקינו מחוץ לבית הכנסת, אפשר להתקנם בתוך בית הכנסת, משום שהוא צורך מצוה, עבור תרומות לבית הכנסת (כמו שיש קופות צדקה בבתי הכנסת), אך יש להשתמש בהם רק לצורך תרומות לבתי כנסיות וארגונים שונים, וכן מבחנים כגון "ישיבה על קברו", אבל הטענת 'רב קו' וכד' אין ראוי לעשות בבית המדרש, כי אין זה כבוד בית הכנסת.

מעריב מוצאי שבת

כשמתחילים תפילת ערבית במוצאי שבת, יש להקפיד לומר את פסוקי "והוא רחום", באריכות ובמתנות, וכן באמירת "ברכו", ובעניית "ברוך ד' המבורך", כדי להוסיף מחול על הקודש (רמ"א ס' רצ"ג ס"ג), והוא סגולה להינצל מהזיק כל השבוע, ובדוק ומנוסה שכל המושך ומאריך באומרו "ברוך ד' המבורך" וכו', תהיה לו הצלחה ("שערי תשובה" שם בשם רב האי גאון).

קניית תרופות מקופת חולים אחרת

שאלה: הבעל רשום בקופת חולים אחת, והאשה רשומה בקופת חולים אחרת, האם מותר לבעל לקנות מהקופה תרופות בהנחה עבור אשתו, או להיפך?

תשובה: פשיטא שאין לו רשות לקנות עבור מי שאינו רשום בקופה זו, אלא א"כ שואלים ומקבלים רשות מפורשת לקנות גם עבור אשתו.

ביאורי תפילה

ג' פסיעות שבסוף התפילה

שאלה: מה הסיבה שבסוף התפילה פוסעים אחורה ג' פסיעות? **תשובה:** כמה טעמים נאמרו בזה:

א. כנגד שלושה מילין שרחקו ישראל מהר סיני בשעת מתן תורה.
ב. משום שמושה רבינו ע"ה נכנס בחושך ענן וערפל לפני הקב"ה וכשיצא יצא מאלו השלשה, ולכן אנו עושים שלוש פסיעות ("בית יוסף" ס' קכ"ג בשם "ארחות חיים").

ג. מפני שכשאדם עומד בתפילה הוא עומד במקום קדושה ושכינה למעלה מראשו, וכיון שנפטר מתפילתו צריך לפסוע שלוש פסיעות לאחוריו כדי שיצא ממקום קדושה ויעמוד במקום חול, ולכן נתנים שלום זה לזה, כלומר עד עכשיו היינו במקום קדוש ויצאנו למקום חול ("בית יוסף" שם בשם "שבלי הלקט").

ד. משום דתפילות כנגד תמידין תקנום, וכשכהן עולה למזבח עם איברי התמיד היה יורד שלוש פסיעות על עקב בשלושה רובדין של אבן שהיה בין כבש למזבח, ואין עושים כמו שהם היו עושים ("בית יוסף" שם בשם רב האי גאון).

ה. משום דאחז"ל דבזכות ג' פסיעות שרץ נבוכדנצר לכבוד הש"י זכה להחריב בית המקדש, ולכן אנו פוסעים ג' פסיעות ומתפללין שיבנה בית המקדש (משנ"ב ס' קכ"ג ס"ק ב' בשם מג"א).

שני וחמישי

שאלה: מה הסיבה שרק בימי שני וחמישי מאריכים בתפילות ותחנונים?

תשובה: משום שמושה רבינו עלה לשמים ביום חמישי לקבלת לוחות אחרונות, וירד ביום שני, לכן ימי שני וחמישי הם ימי רצון ("טור" ס' קל"ה ומשנ"ב ס"ק ו').

רופא חולי עמו ישראל

שאלה: למה בתפילה בברכת רפאנו אומרים "רופא חולי עמו ישראל", ואילו בברכת "אשר יצר" חותמים "רופא כל בשר"?

תשובה: מעשה שהיה בגוי ששאל שאלה זו את הגאון רבי יונתן אייבשיץ זצ"ל, וענה לו רבי יונתן שבאמת הקב"ה מרפא את כל החולים גם של הגויים, ולכן אומרים "רופא כל בשר", אלא שבתפילות שמונה עשרה ברכת "רפאנו" היא הברכה השמינית שהיא כנגד מצות 'מילה' שמצותה ביום השמיני, ו'מילה' נוהגת רק אצל ישראל, לכן אומרים "רופא חולי עמו ישראל".

לאחר שיצא אמר רבי יונתן לתלמידים שהתשובה האמיתית היא שמן הדין היה צריך להיות שרק אצל היהודים יהיו חולים, כדי שיקבלו את העונש בעוה"ז ולא בעולם הבא, ואילו אצל הגויים, אדרבה, שיהיו כולם בריאים כדי שיקבלו את העונש בעולם הבא, אלא שא"כ יהיה חילול ד' שכל הגויים תמיד בריאים, ורק אצל היהודים יש חולים, לכן הכניס הקב"ה בטבע שגם גוים יהיו חולים, ונמצא שכל מחלתם היא אגב היהודים, וממילא גם רפואתם הוא רק אגב רפואת היהודים, לכן מדגישים בתפילה "רופא חולי עמו ישראל", כי גם אצל הגויים זה רק מחמת "עמו ישראל".

ביאור נוסף אמר הגר"ב צ' פלמן זצ"ל בשם האדמו"ר מגור שליט"א, יש שני סוגי רפואה, הרפואה של הגויים היא רפואה טבעית, שכך הכניס הקב"ה בטבע שפעולות אלו מרפאים, אבל אצל כלל ישראל הקב"ה מרפא בעצמו, וכל התרופות והטיפולים שעושים הם רק בשביל ההסתר, שלא יראו את הניסים בגלוי, אבל באמת הכל בדרך נס, לכן מדגישים "רופא חולי עמו ישראל", כי רפואה כזו יש רק ל'עמו ישראל', וב"אשר יצר" מזכירים באופן כללי שהקב"ה רופא כל בשר.

רמזים לחודש שבט הבעל"ט

שבט, ראשי תיבות: ששמע בשורות טובות. שטייגען בלי טרדות.

חידה

אינה הלכה כיורה דצה, נזהנת רק בחדיש סבת וסבת (מתחילת חודש סבת צד סוף חודש סבת) ?

